

Studievoormiddag
11 december 2018

HOOGBEGAAFDHEID IN DE (GEESTELIJKE) GEZONDHEIDSZORG

Congrescentrum 'De Stroming'

Nationalestraat 111, 2000 Antwerpen

8u30: Ontvangst

9u00: Aanvang studievoormiddag

12u00: Receptie

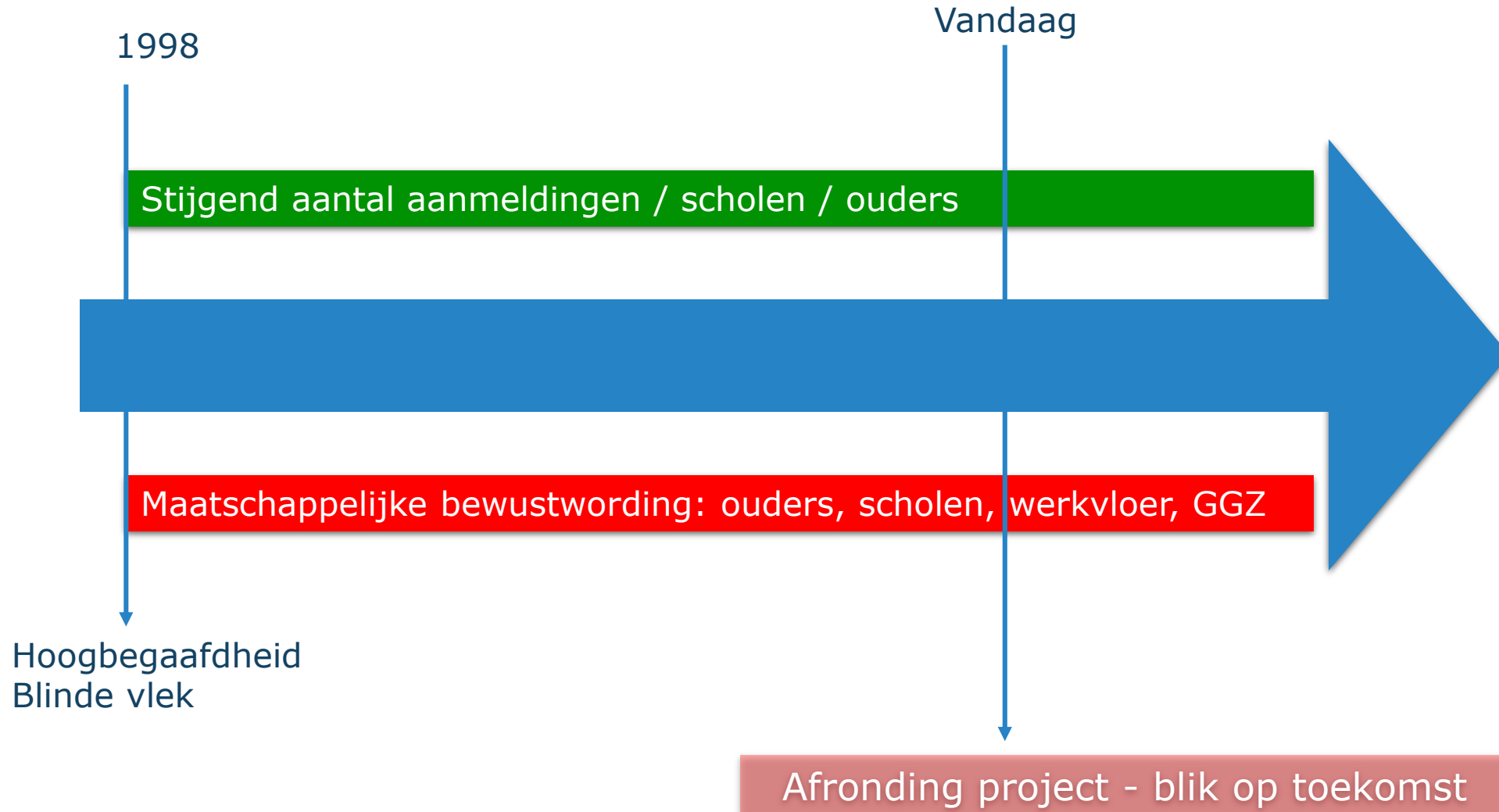

Vlaanderen
is zorg

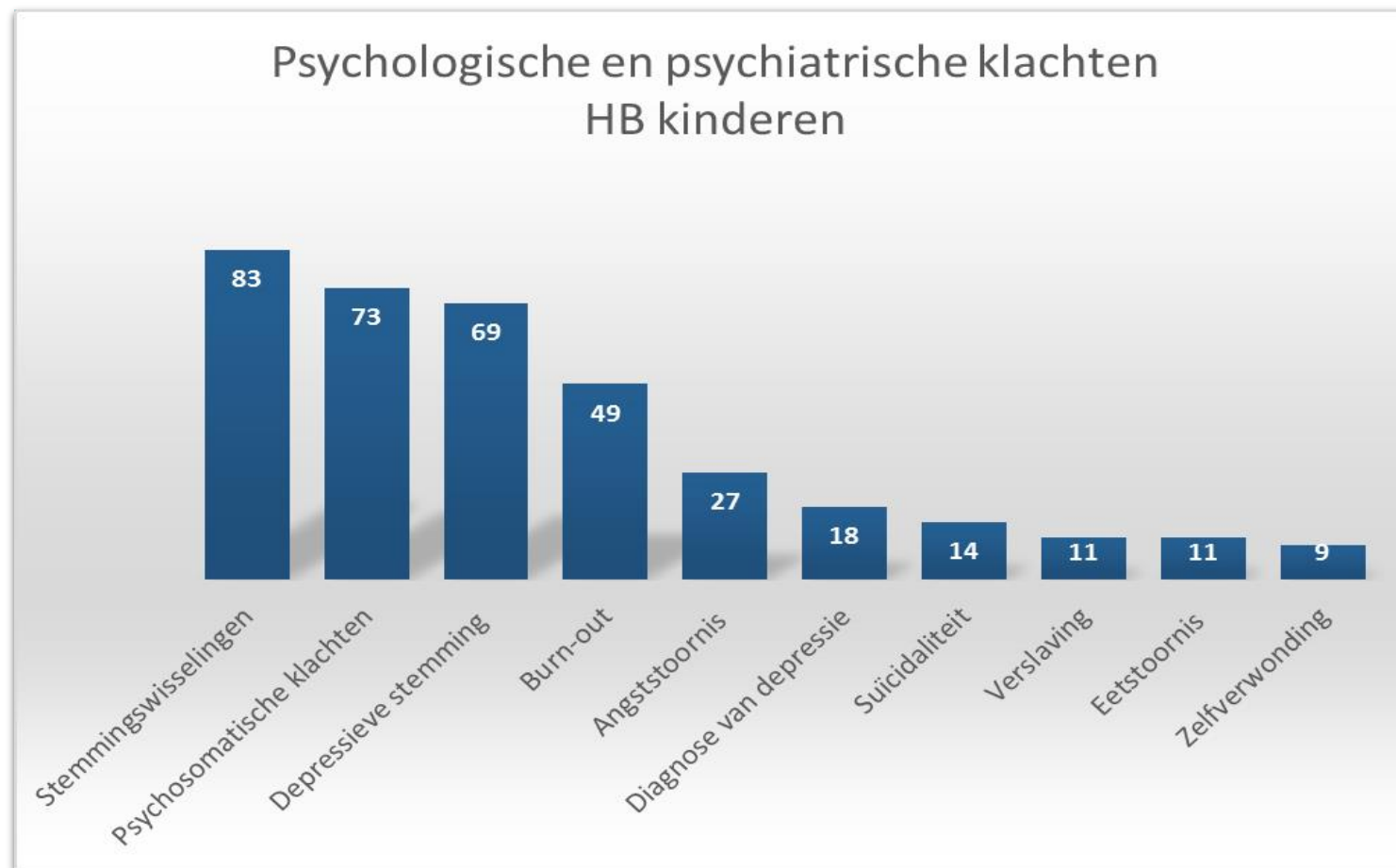
Hoogbegaafdheid in de GGZ: de blinde vlek voorbij!

Prof. dr. Tessa Kieboom
Prof. dr. ir. Kathleen Venderickx

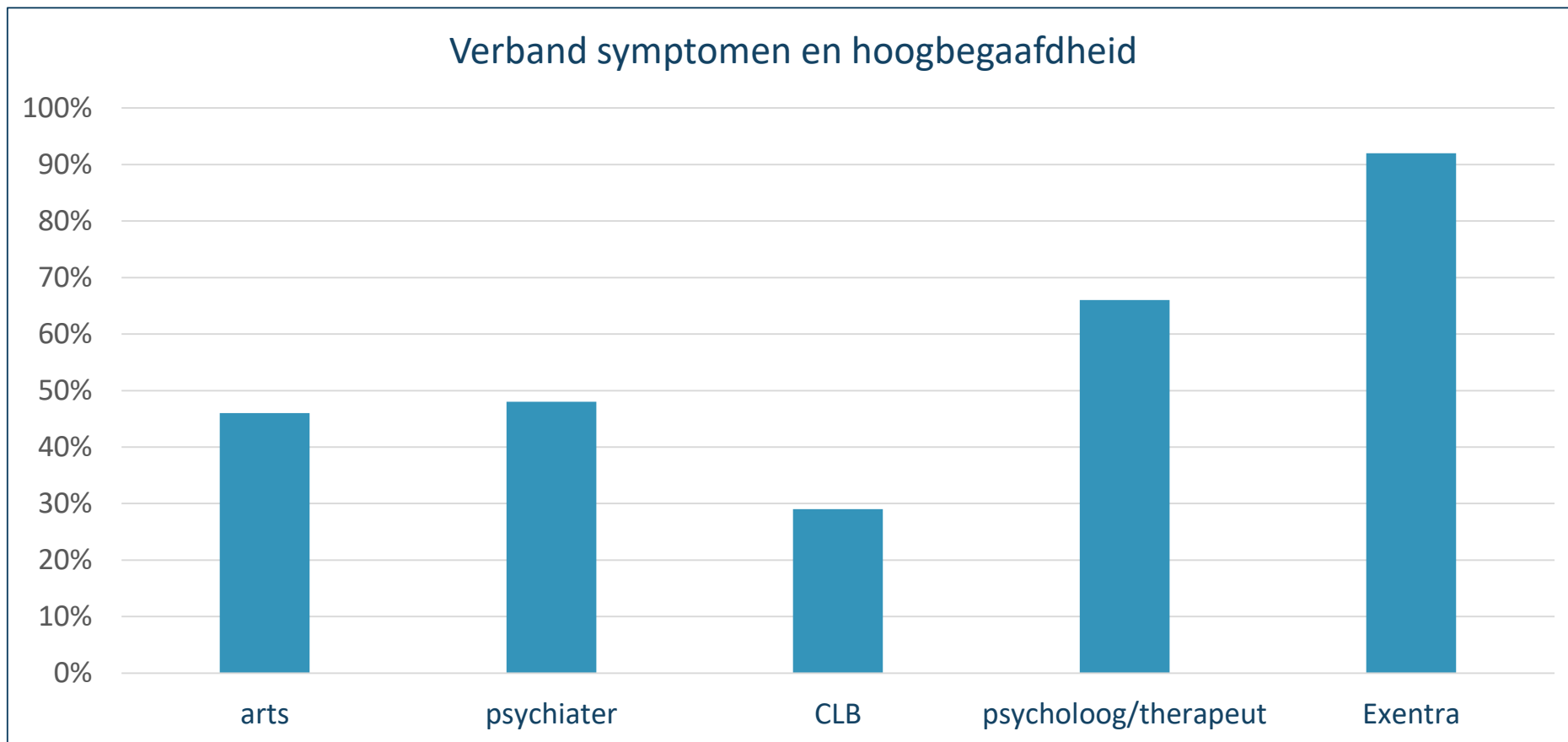

The background of the slide is a light blue abstract design with flowing, organic shapes that resemble smoke or liquid. A semi-transparent horizontal band is positioned across the middle of the slide, containing the title text.

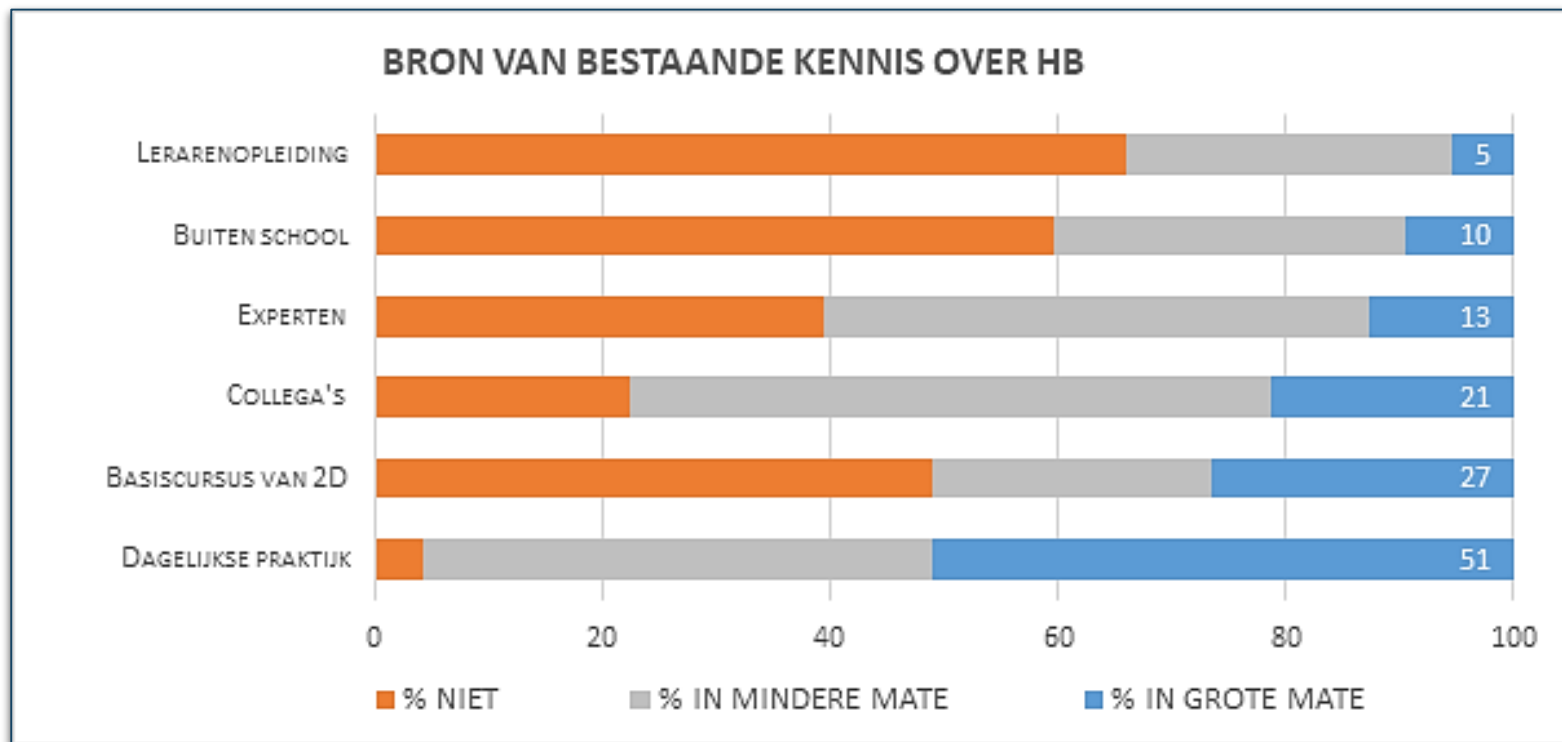
Blinde vlek in cijfers

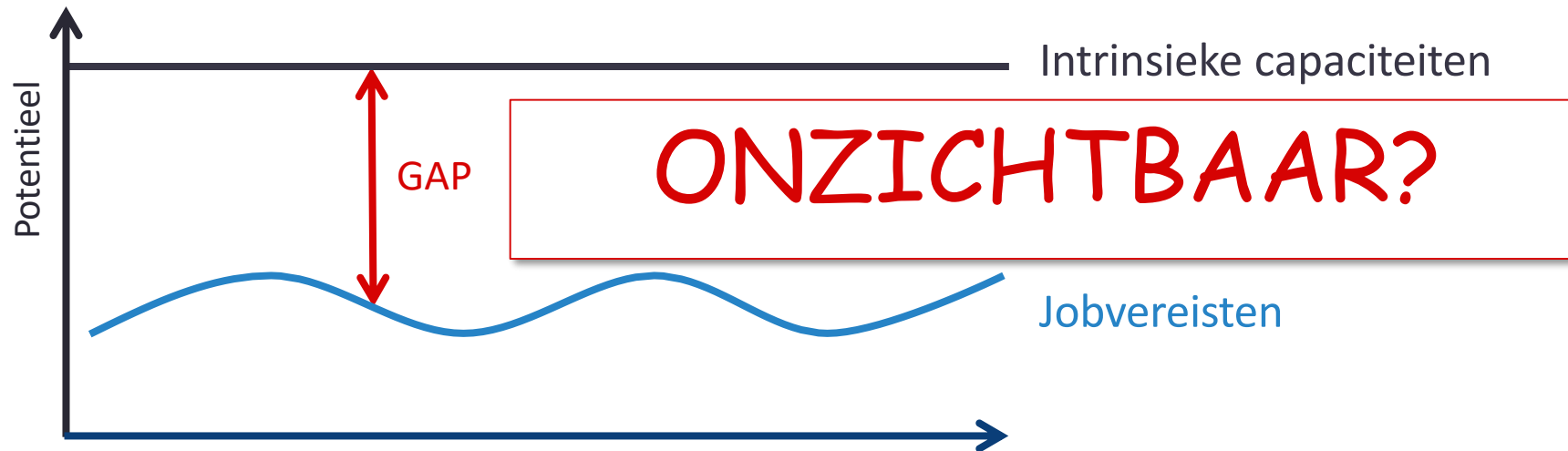
- N = 242 ouders hoogbegaafde kinderen tot 18 jaar
- 43% meldt klachten

N = 242 ouders hoogbegaafde kinderen tot 18 jaar

Onderzoek UHasselt en Ga voor Geluk
N = 650 Vlaamse leerkrachten basisonderwijs

GETALENTEERDE MEDEWERKERS

80% ervaart GAP

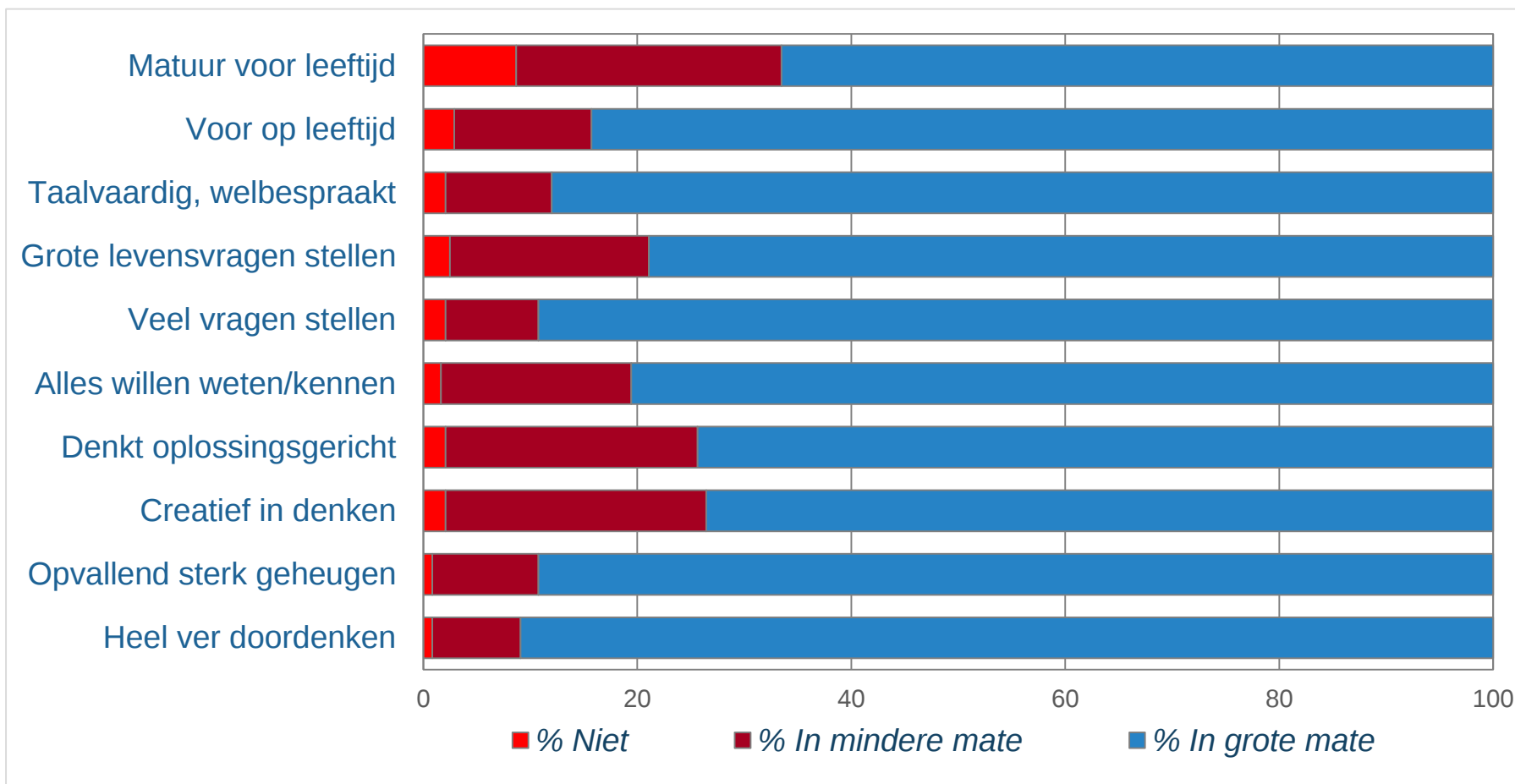
77% verveling
71% job-hopping
1/3 burn-out
1/2 bore-out

SUPERVISOR

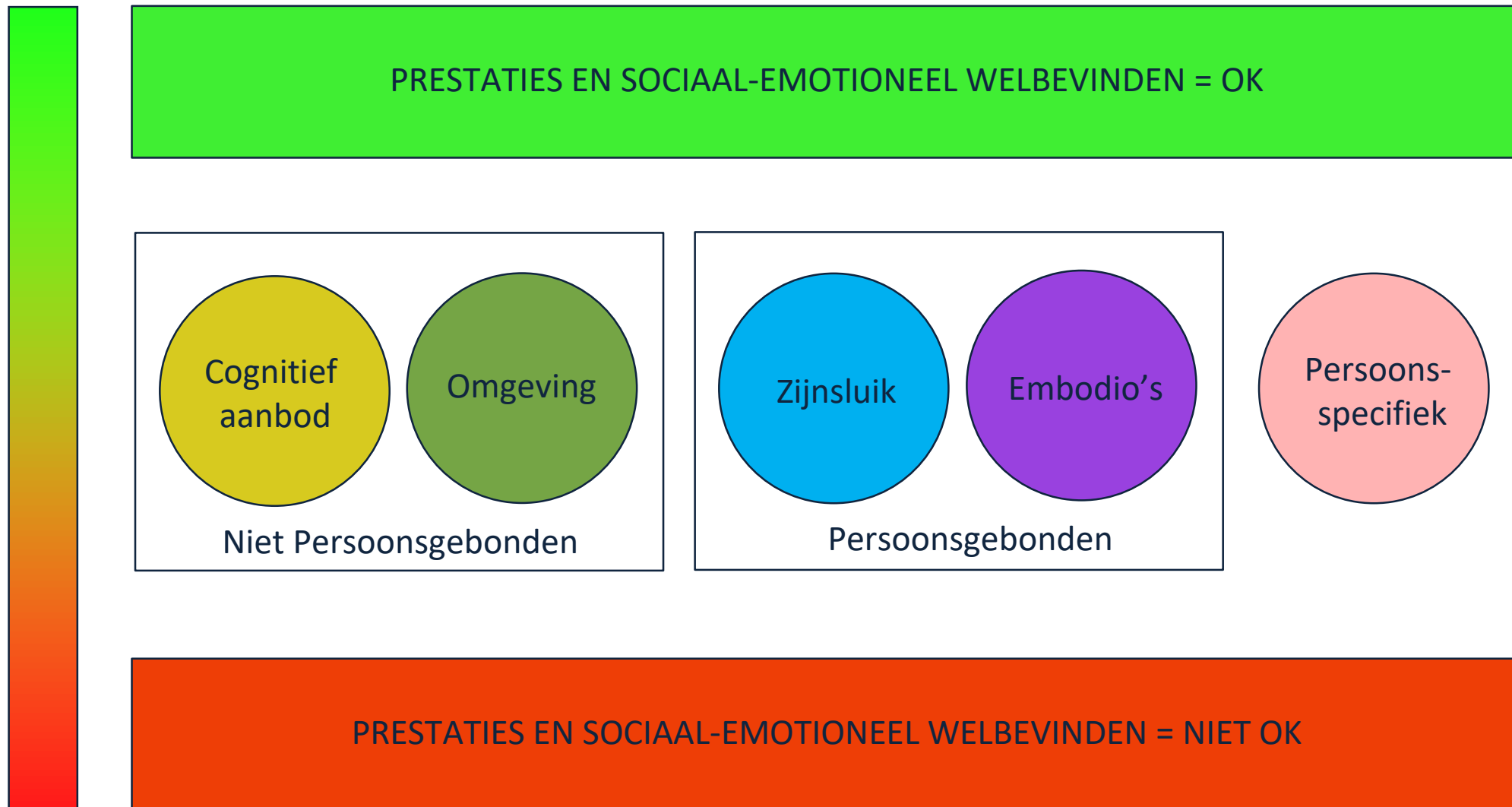

The background of the slide is a light blue abstract design with flowing, wavy lines and a central horizontal band of slightly darker blue.

Hoogbegaafdheid: Geen zorg maar talent!

N = 242 ouders van hoogbegaafde kinderen tot 18 jaar

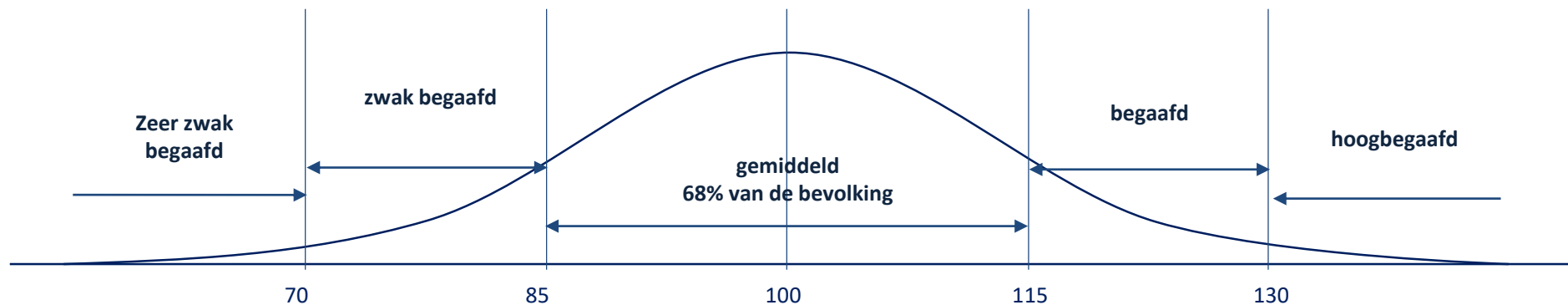

Versterkt bewustzijn

BEWUSTZIJN ↓
GEVOLGEN → omgeving

BEWUSTZIJN ↑
GEVOLGEN → persoon zelf

1. Zichzelf als norm stellen
2. Een fout?
3. Communicatie?
4. Comfortzone verlaten?
5. Iets bereiken kost tijd
6. Emotie
7. Sociale omgang
8. Overpresteren
9. Weerstand
10. Lege toolbox
11. Anders zijn

© Kieboom - Venderickx

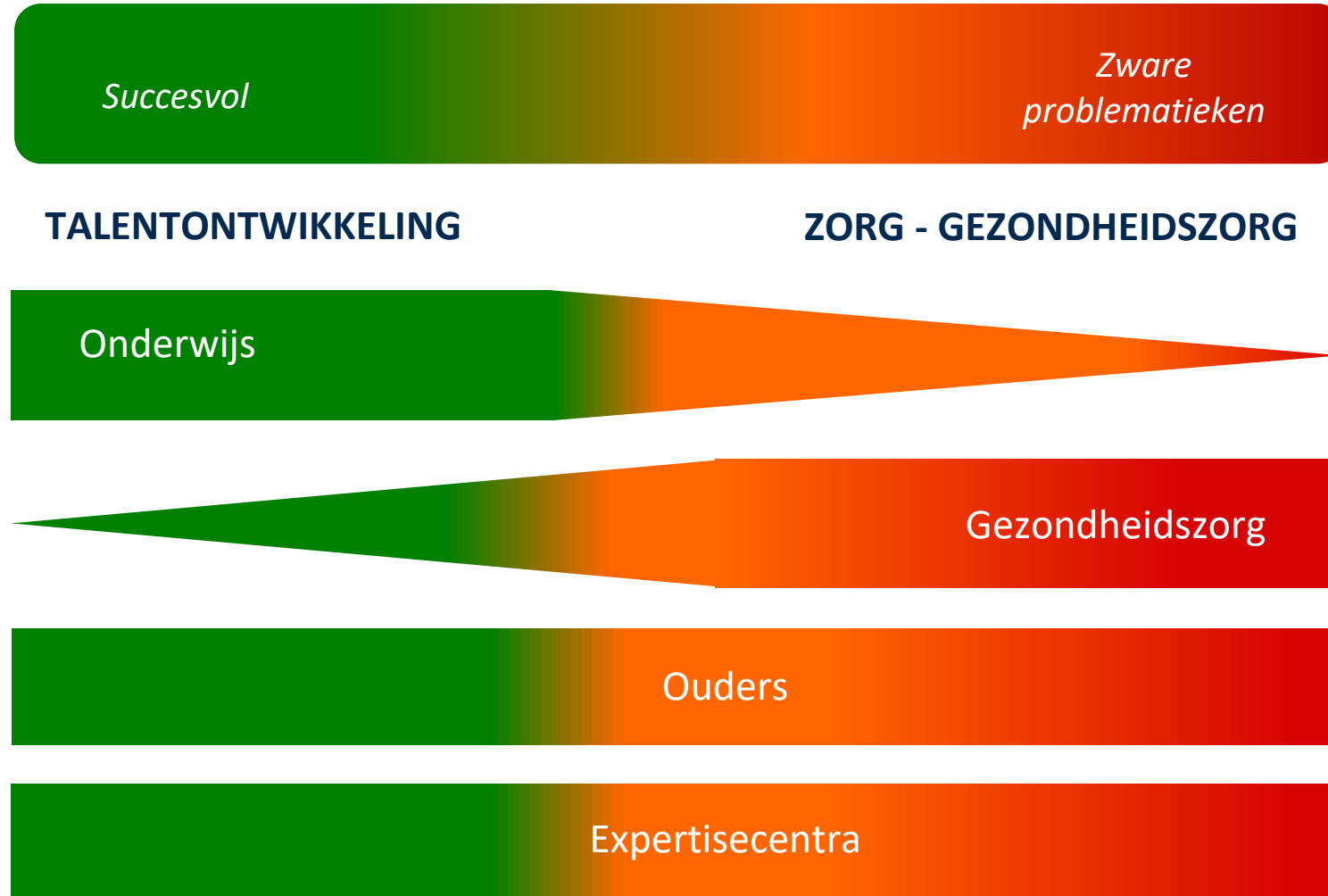

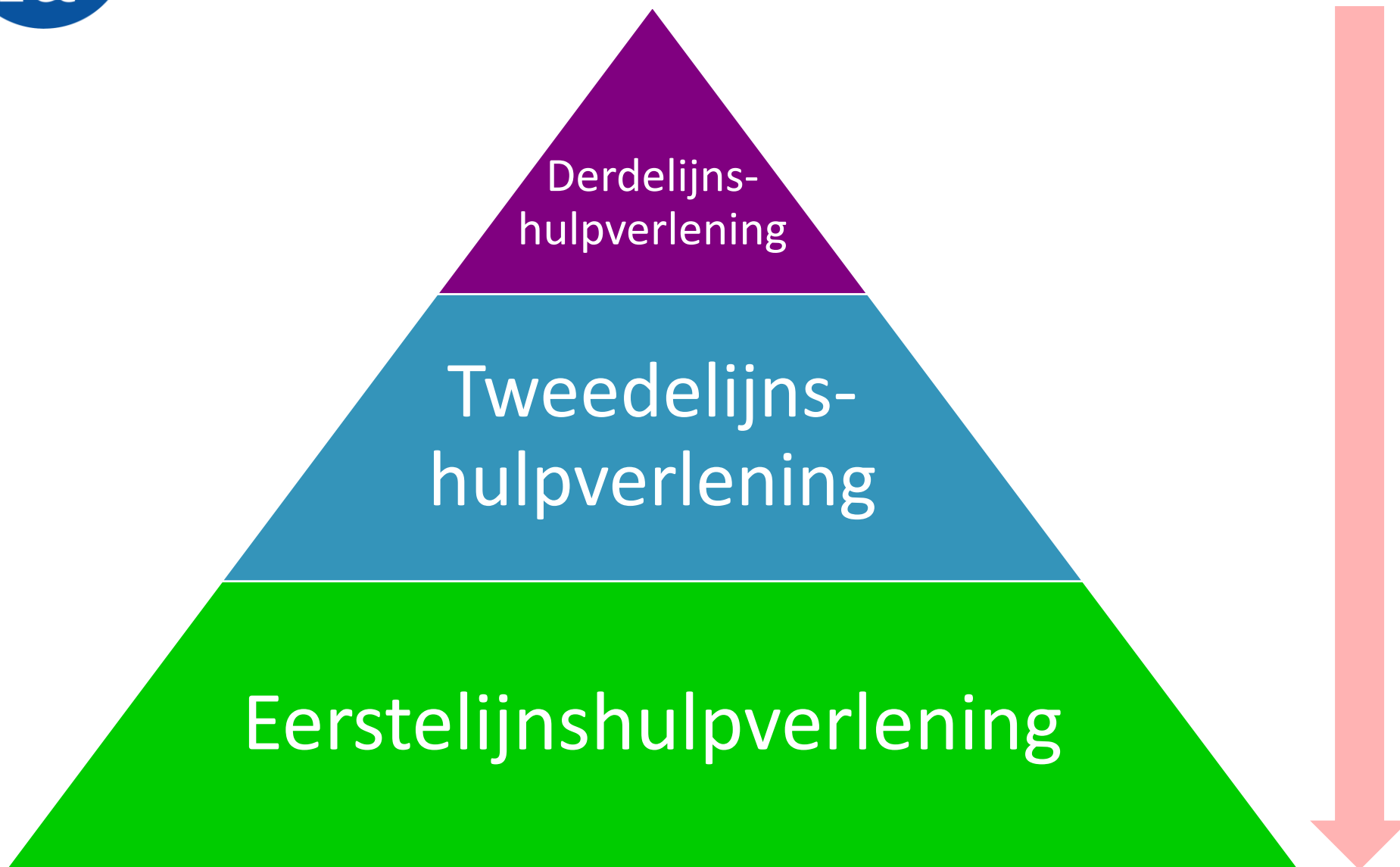
The background of the slide is a light blue gradient with abstract, flowing, and swirling patterns in a slightly darker shade of blue, creating a sense of movement and depth.

Blinde vlek voorbij?

Succesvol gelukkig	(hoog)begaafdheid	Problematieken
Zeer goede resultaten, primus van de klas < -- > Studeert niet maar toch prima resultaten Veel dingen tegelijkertijd, grote maturiteit goed in sport ...	Gedrag Ongelukkig Frustratie Faalangst Psychosomatisch Sociaal-emotioneel Schoolmoe Onderpresteren ...	Suicide Anorexia Automutilatie Depressiviteit Psychiatrische klachten ...

Wanneer talentontwikkeling en wanneer zorg nodig?

Wetenschappelijk onderzoek

- Efficiënte interventies
- Kennisdeling
- Testmateriaal

- **Focus op bewustwording en (h)erkenning**
- **Doel van dit project – deliverables uitgewerkt**
- **Brede en laagdrempelige verspreiding**

A green trapezoid shape pointing downwards, containing the text 'Eerstelijns-hulpverlening' in white.

Eerstelijns-
hulpverlening

- **Netwerk bouwen van specialisten -
verdiepende opleiding**
- **Op dit moment weinig kennis voor handen
en bijna onbestaande kennis- en
ervaringsdeling (bv referentiepersonen)**

Tweedelijns-
hulpverlening

ZORG

- Gespecialiseerde psychiatrische instelling
- Therapeutische setting
- Kennisopbouw en wetenschappelijk onderzoek

- **Experten in opleiding + uitgebreide praktijkervaring met hoogbegaafdheid**

Derdelijns-
hulpverlening

TALENTONTWIKKELING

- Expertisecentra
- Geen therapie
- Balans welbevinden en prestaties
- Kennisopbouw en wetenschappelijk onderzoek

EXPERTISECENTRUM
RONDOM HOOGBEGAAFDHEID

Dankwoord

Vlaanderen
is zorg

HOOGBEGAAFDHEID IN DE (GEESTELIJKE) GEZONDHEIDSZORG

dr. Chloë Bontinck
MSc. Laura Schiltz

Maatschappij

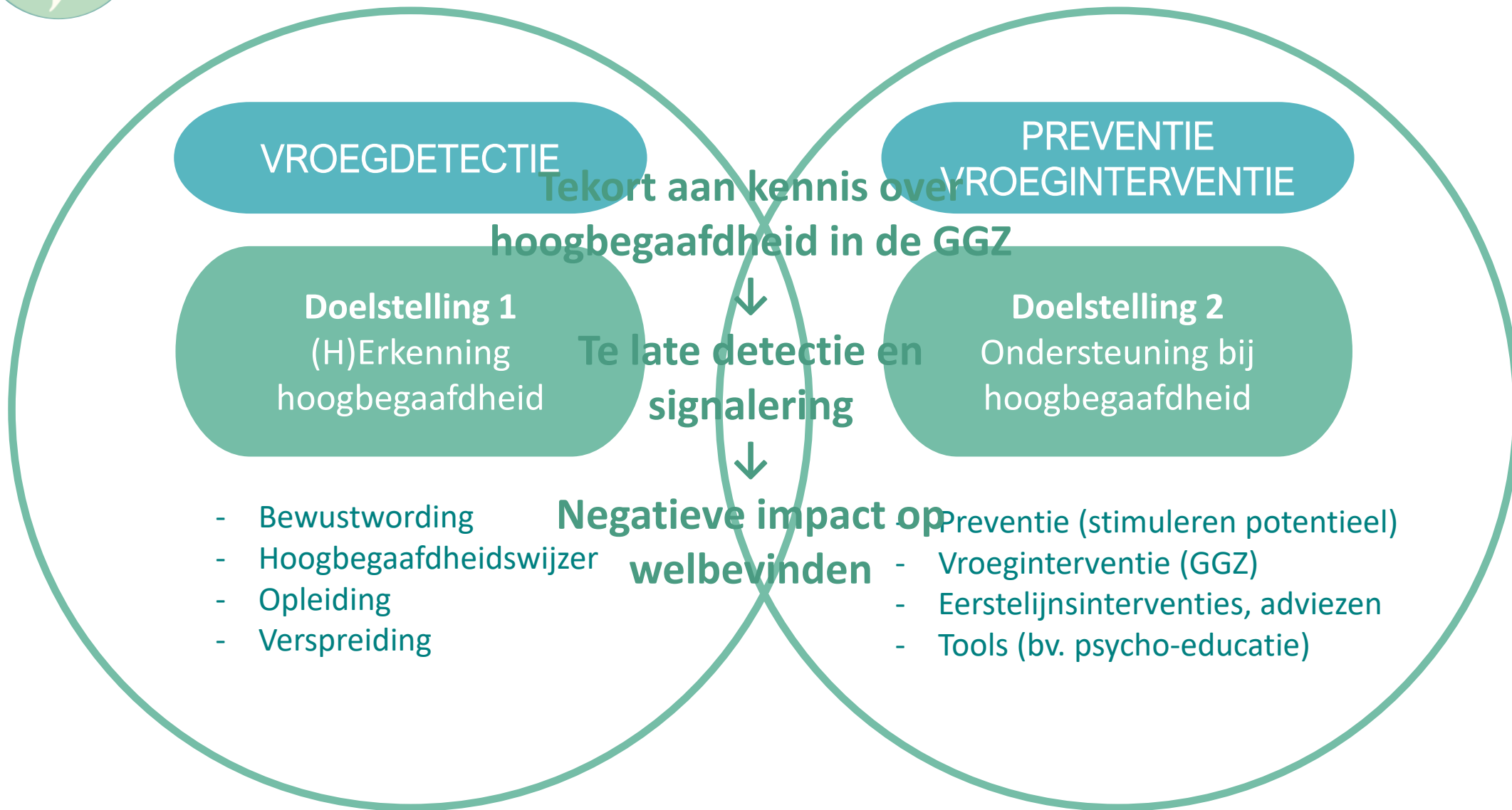
Praktijk - Literatuur

HB = automatisch succes

HB trekken hun plan wel,
komen er wel

HB kinderen zijn slim,
leergierig, hebben goede
punten...

- Wisselwerking tussen hoogbegaafdheid en het psychologisch welbevinden
(Pieters, Roelants, Van Leeuwen, Desoete, & Hoppenbrouwers, 2014)
- Hoogbegaafden kunnen, vanwege de karakteristieken die met hoogbegaafdheid gepaard gaan, een groter risico lopen om zich in bepaalde, stresserende situaties te bevinden (bv. grotere prestatiedruk van buitenaf vanwege hun sterktes, sociale isolatie)
(bv. Freeman, 2006).
- Er is niet zoiets als 'het' hoogbegaafd individu - heterogeniteit
(bv. Houkema, 2017)
- Hoogbegaafdheid > hoog IQ (130+)
(bv. Blaas, 2014)

VROEGDETECTIE

Doelstelling 1
(H)Erkenning
hoogbegaafdheid

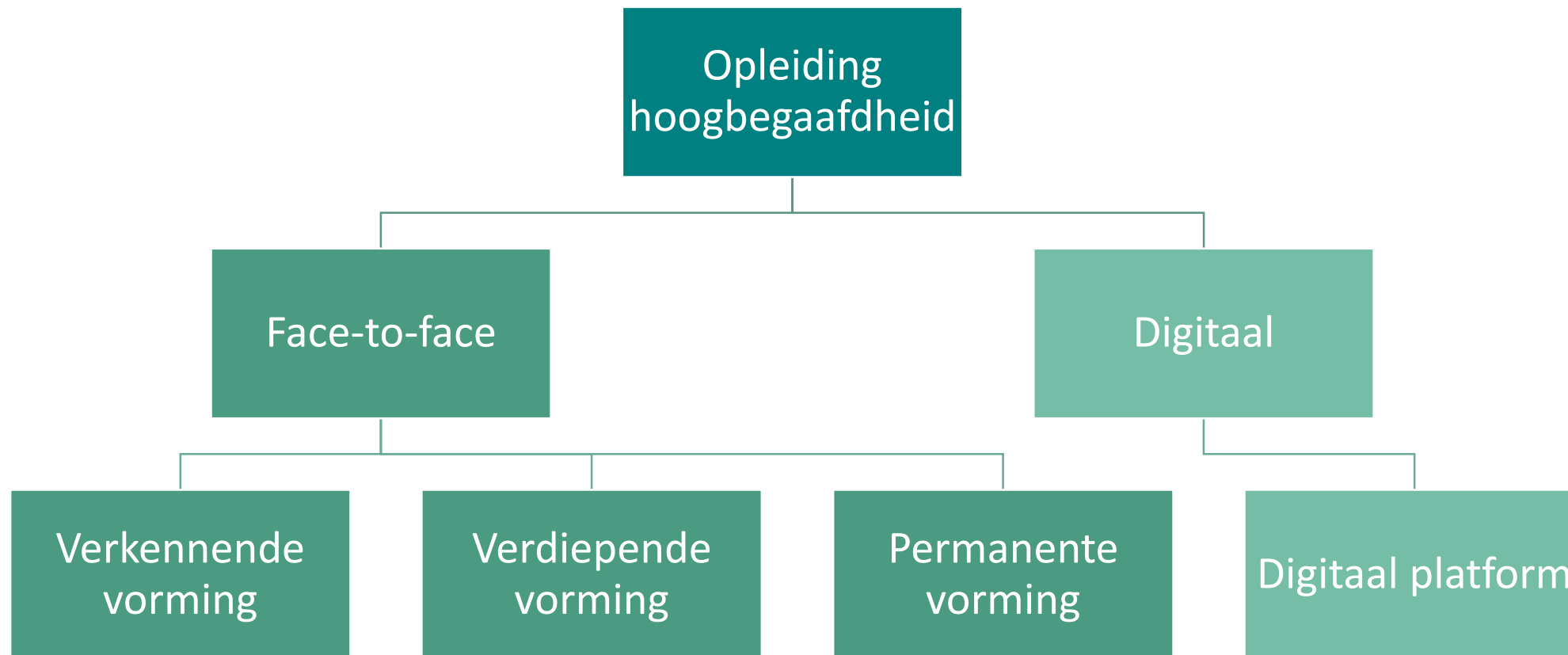
PREVENTIE
VROEGINTERVENTIE

Doelstelling 2
Ondersteuning bij
hoogbegaafdheid

- Theoretische achtergrond
‘Wat is hoogbegaafdheid?’
- Diagnostiek
- Aanpak / Ondersteuning
- Literatuurlijst

Evidence-based & Practice-based

OPLEIDING HOOGBEGAAFDHEID

BEWUSTWORDING - HERKENNING

MODULE 1a - WAT?

- Cognitief
 - IQ, creativiteit... → Leerhonger
 - Ontwikkelingsbehoeften
- Zijnsluit
 - Verhoogd bewustzijn, zijnskenmerken
 - "Anders zijn"; nood aan erkenning en begrip
- Heterogeniteit!

MODULE 1b - HB "zijn" ~implicaties

- Voor het kind ...
 - Sociaal, schools functioneren, vrije tijd, beleving/gevoelswereld...
- Voor de omgeving ...
 - Opvoeding, thuiscontext, school, maatschappij...

MODULE 2* - BELANG VROEGDETECTIE

- Belang correcte herkenning
- Implicaties ontwikkeling !!!
 - Tijdig gedetecteerd → stimuleren ontwikkeling
 - Niet/te laat → mogelijk negatieve impact

VROEGDETECTIE EN -INTERVENTIE

MODULE 3 - BELANG CORRECTE DETECTIE

- Psychosomatisch (~artsen)
- Implicaties diagnostiek ~focus oorzaak
- Focus sterktes en zwaktes; focus cognitief en zijnsluit
- Overlap ASS, ADHD, gedragsstoornis, ...
- Twice exceptional: samen voorkomen met ... (EN-EN-EN)

MODULE 4* - INTERVENTIE/AANPAK

- School/onderwijs: wat kan verwacht worden?
- Psycho-educatie: ouders en kind/jongere
- Eerstelijnsinterventie - tips
 - Algemeen
 - Klachtgericht

GETUIGENIS

"Welke denkfouten leven er? Komen hoogbegaafden er vanzelf?"

GETUIGENIS

"Een nieuwe kijk op faalangst"

GETUIGENIS

"Wat is het belang van vroegdetectie bij hoogbegaafdheid?"

GETUIGENIS

"Wat is jullie visie op de overlap tussen hoogbegaafdheid en anderen?"

GETUIGENIS

"Wat zijn veel voorkomende moeilijkheden bij onderwijs?"

GETUIGENIS

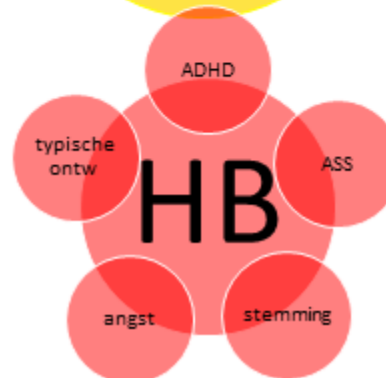
"Welke laagdrempelige tips kunnen meegegeven worden aan ouders?"

GETUIGENIS

"Waar kunnen hulpverleners rekening mee houden?"

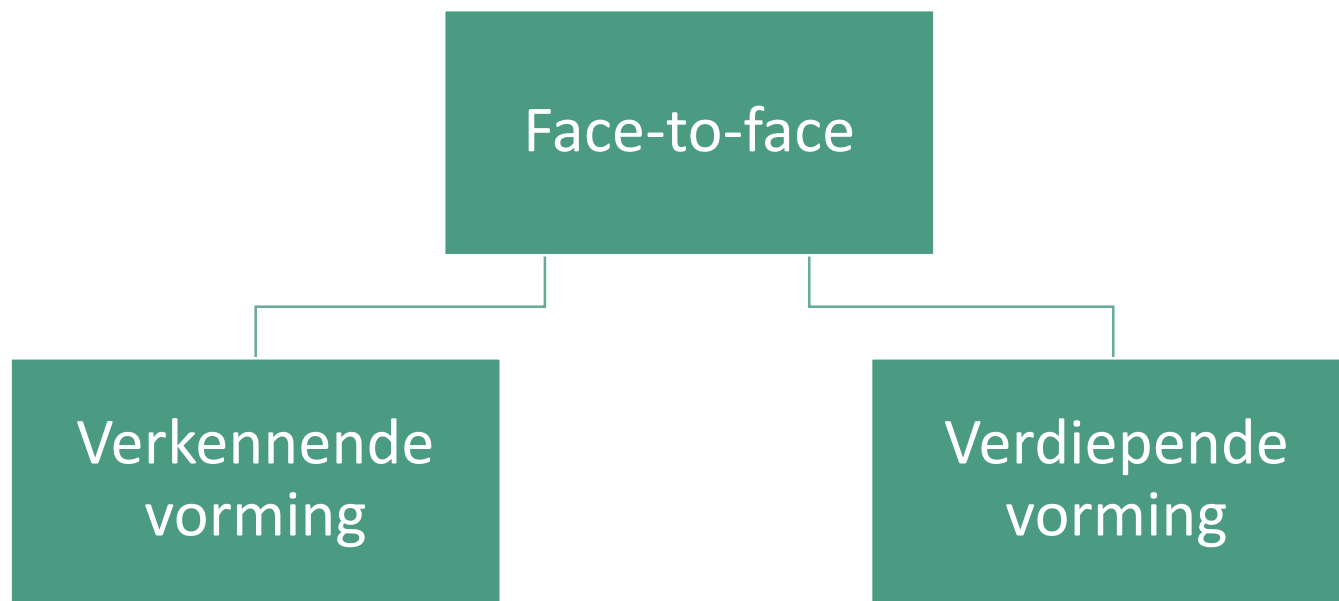
CASUS

Focus (h)erkenning

CASUS

Focus aanpak

Proefdraai/pilotering:

- Vorming i.s.m. Ligant
- Vorming VDIP
*Vroege Detectie en Interventie bij
Psychiatrische (psychotische) stoornissen*
- Vorming Tejo

Proefdraai/pilotering:

- Vorming te Berchem
(mei 2018)

Face-to-face

Verkennde
vorming

- 28 februari 2019: 9-12u
(Berchem)

Verdiepende
vorming

- 23 januari (9-16u; i.s.m. WINGG)
(Roeselare – VOLZET)
- 26 maart 2019: 9-16u
(Berchem)

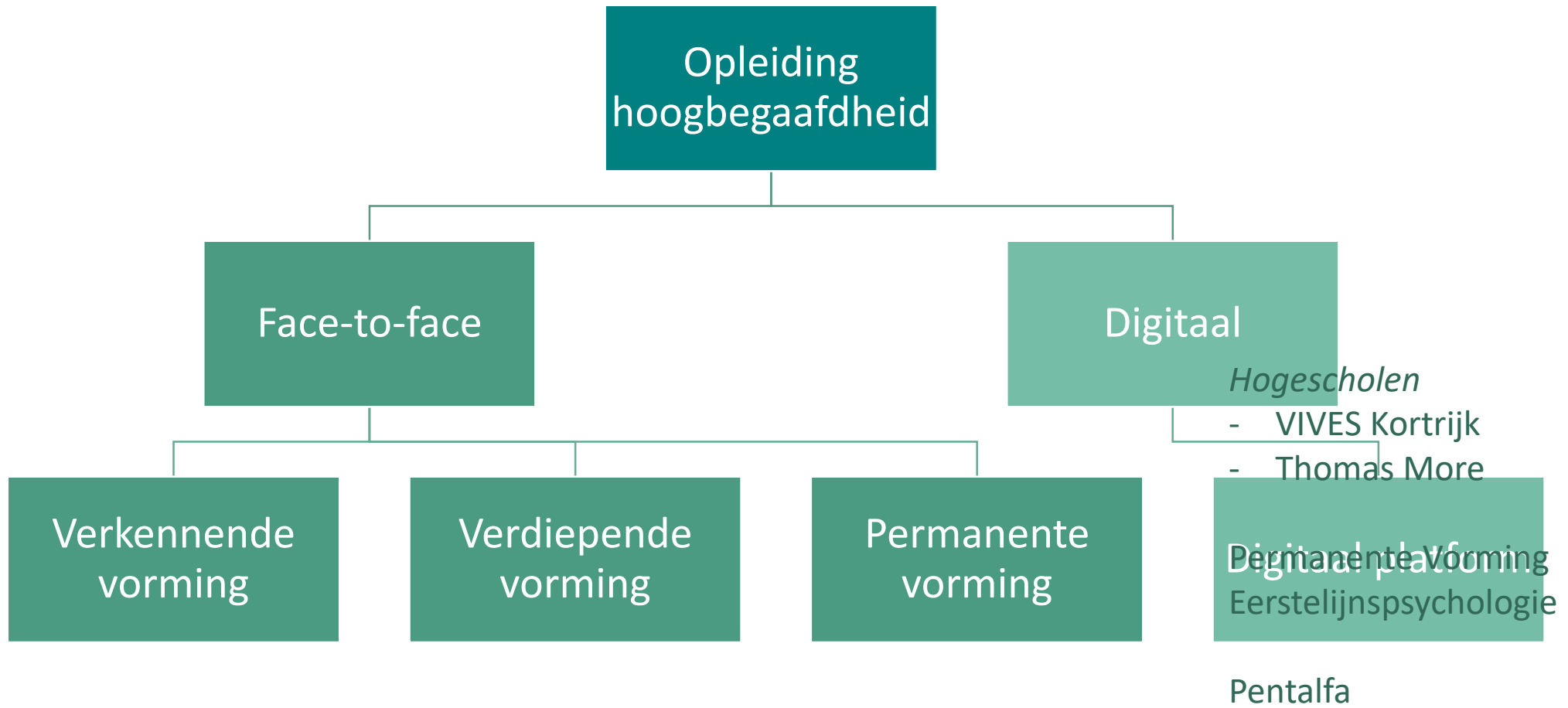
21 maart 2019
(19u45-22u)

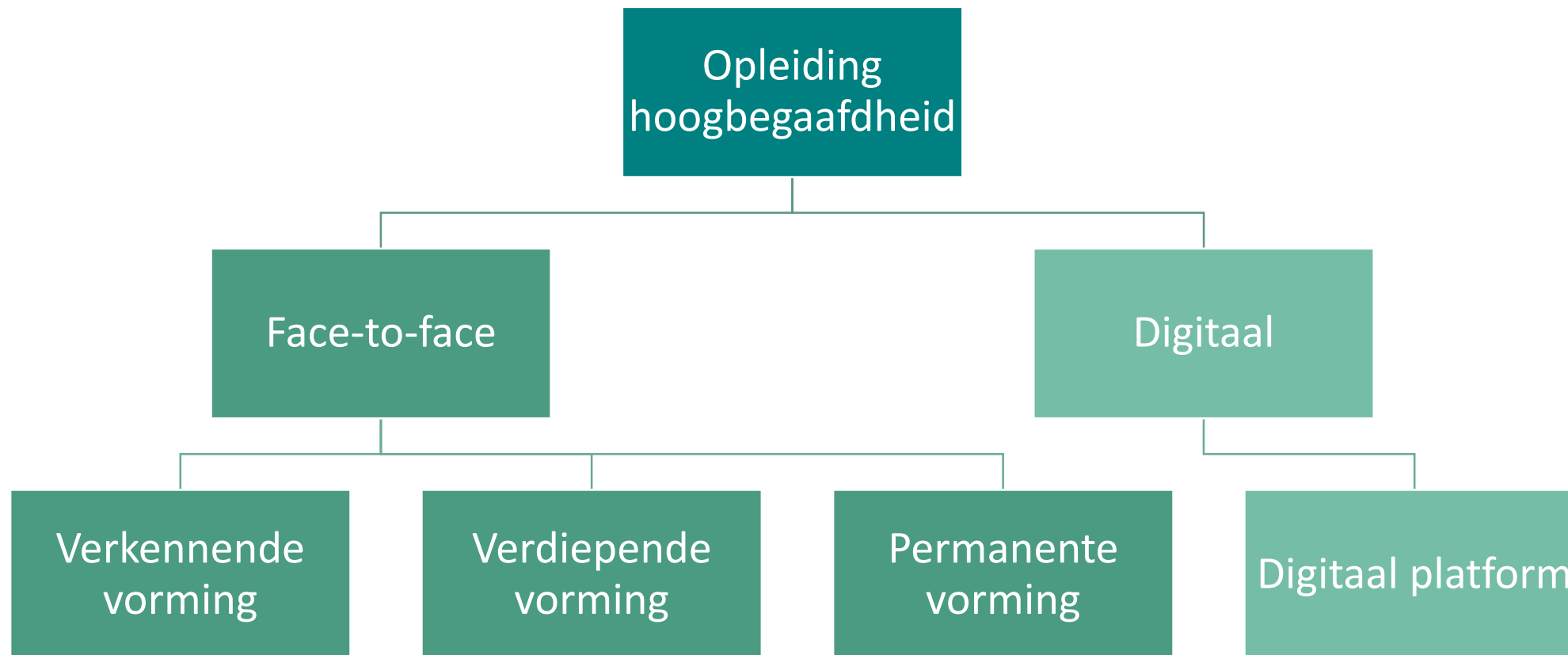
Pentalfa-sessie
'Hoogbegaafdheid'

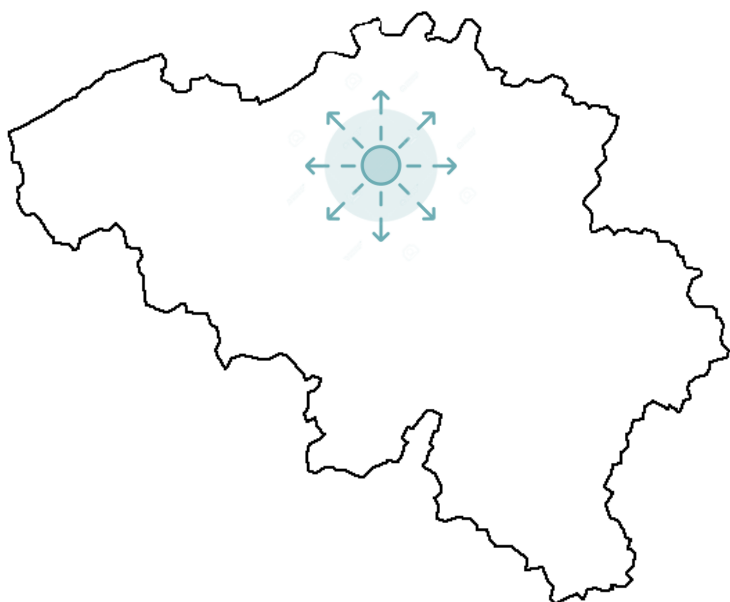
Prof. dr. Karine Verschueren
dr. Jeroen Lavrijsen
Prof. dr. Tessa Kieboom
Prof. dr. Marina Danckaerts

KU LEUVEN

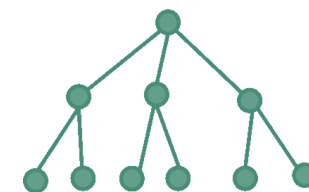

**EXPERTISE VERZAMELEN EN DELEN
SENSIBILISEREN
CONNECTEREN**

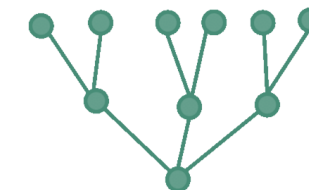

Permanente verspreidingskanalen

Nieuwe actoren die het thema in de kijker zetten

Top-down

Bottom-up

WINGG

BFP - FBP

LIGANT

kennisplein.be

Ouders

Hulpverleners

Brede verspreiding
netwerken

Online downloaden

HOOGBEGAAFDHEID

Deze brochure kadert binnen het project
*'Herkenning en erkenning van hoogbegaafdheid
in de gezondheidszorg in Vlaanderen',
uitgaande van Exentra vzw
met steun van de Vlaamse overheid.*

BELANG VAN CORRECTE (H)ERKENNING VAN HOOGBEGAAFDHEID

Zowel op vlak van preventie als op vlak van vroegdetectie en -interventie is een correcte (h)erkenning van hoogbegaafdheid noodzakelijk opdat hoogbegaafde individuen zich positief zouden kunnen ontwikkelen. Om dit verder te bevorderen en te stimuleren binnen de (geestelijke) gezondheidszorg in Vlaanderen, werd met steun van de Vlaamse minister van welzijn, volksgezondheid en gezin het project *"Herkenning en erkenning van hoogbegaafdheid in de gezondheidszorg in Vlaanderen"* opgestart.

HOOGBEGAAFDHEID: MEER DAN INTELLIGENTIE ?!

Algemene intelligentie bestaat uit meerdere facetten (vloeiende/gekristalliseerde intelligentie, geheugen, informatieverwerking...), zoals ook beschreven in het *CHC-model* van intelligentie en tevens de basis voor de meest recente Wechsler intelligentietest (*WISC-V*). Een intelligentiecijfer (bv. >130) is echter onvoldoende om hoogbegaafdheid vast te stellen of uit te sluiten. Hoogbegaafdheid is immers meer dan louter het cognitieve luik. De mate waarin het 'hoogbegaafd potentieel' omgezet wordt in prestaties of vaardigheden is mede afhankelijk van *persoonlijke factoren* (bv. temperament, motivatie) en *omgevingsfactoren* (bv. gezinsklimaat/opvoeding, schools aanbod). Prestaties op een intelligentietest zijn voorts een momentopname en onderhevig aan externe factoren zoals een verminderd welbevinden bij het individu, vermoeidheid enz.

*"Volgens de leerkracht kan het absoluut geen
hoogbegaafd kind zijn. Hij maakt immers nog
foutjes op zijn toetsen."*

hoogbegaafdheid als de diagnose van bovengenoemde stoornissen. Om tot een correcte vaststelling of diagnose te komen is het van belang rekening te houden met de *onderliggende oorzaak* van de gedragskenmerken alsook de *context* waarbinnen het gedrag zich voordoet.

Daarnaast is het niet altijd een keuze tussen hoogbegaafdheid of een psychische stoornis, maar kunnen beide ook *samen voorkomen*. Net zoals bij de algemene bevolking, kan er bij hoogbegaafde individuen sprake zijn van ASS, ADHD, een leerstoornis, angsten... Omdat hoogbegaafdheid doorgaans geassocieerd wordt met (uitsluitend) sterktes, wordt dit *samen voorkomen* van sterktes en kwetsbaarheden onvoldoende gesignaleerd. Gezien de uitingsvorm van deze stoornissen ook anders kan zijn bij hoogbegaafde individuen, brengt dit belangrijke implicaties met zich mee.

Door hun uitzonderlijke kenmerken is de *leefwereld* van hoogbegaafde individuen opmerkelijk verschillend van deze van niet-hoogbegaafde individuen (bv. andere interesses, andere manier van denken). Net zoals er bij een verstandelijke beperking bijvoorbeeld sprake is van een verminderd inzicht in de beleving van anderen, in wat anderen van hen verwachten of in hoe de wereld in elkaar zit, lijkt er bij hoogbegaafde individuen dan weer sprake te zijn van een *verhoogd inzicht/bewustzijn*. Het is belangrijk om naast de intelligentie/het cognitieve luik ook met dit zijnsluit rekening te houden.

HOOGBEGAAFD ZIJN

In de (klinische) praktijk wordt vastgesteld dat het (*sociaal-emotioneel*) functioneren van hoogbegaafde kinderen/jongeren verschillend kan zijn van dit van leeftijdsgenoten. Zo kan er sprake zijn van een sterk rechtvaardigheidsgevoel, belang hechten aan regels/afspraken, een kritische instelling, een uitgesproken gevoeligheid en/of wordt de lat voor zichzelf vaak hoog gelegd. Hoewel dit *'anders zijn'* zeker niet van toepassing is op alle hoogbegaafde individuen, kan het wel een weerslag hebben op sociale relaties, zelfbeeld, emotioneel welbevinden, prestaties enz. Daarnaast wordt vaak niet voldaan aan de *specifieke ontwikkelingsbehoeften* van hoogbegaafde individuen (bv. aangepast schools aanbod), wat eveneens een grote impact kan hebben op zowel het huidige als later functioneren.

*"vrienden te maken. Ik ben echt de enige die
helemaal anders is dan de anderen"*

PSYCHODIAGNOSTIEK

Gedragskenmerken op een goede manier classificeren biedt de basis voor verdere *hulpverlening*. Het is dus van uitermate groot belang om hoogbegaafdheid als dusdanig te herkennen. Dit vereist *kennis van en inzicht in het functioneren van hoogbegaafde individuen* alsook kennis van kenmerken van eerder vernoemde stoornissen. Een degelijke basisopleiding (bv. psychologie) is hiervoor een noodzakelijke vereiste.

PREVENTIEF VS. CURATIEF

Om tegemoet te komen aan de ontwikkelingsbehoeften van hoogbegaafde individuen (bv. thuis, op school), is het belangrijk hoogbegaafdheid tijdig te signaleren. Dit om het hoogbegaafd potentieel te stimuleren en eventuele moeilijkheden in de toekomst te voorkomen (*preventief*). Indien er reeds sprake is van moeilijkheden op schools vlak, op vlak van sociaal-emotioneel welbevinden, of op vlak van opvoeding, is hulpverlening op maat van het hoogbegaafd individu aangewezen (*curatief*). Vroegdetectie en vroeginterventie zijn hierbij van uitermate groot belang. Ook in de thuiscontext kunnen specifieke tips m.b.t. de opvoeding helpend zijn.

GRAAG MEER WETEN?

De begeleiding van hoogbegaafde kinderen. Webb, J. T. (2013). Van Gorcum.
De hoogbegaafdheid survivalgids. Kieboom, T., & Verheye, D. (2010). Abimo.
Hoogbegaafd: Als je kind (g)een Einstein is. Kieboom, T. (2016). Lannoo.
Hoogbegaafd, nou en? Lammers van Toorenburg, W. (2005). Samsara.
Hoogbegaafdheid bij kinderen. Mönks, F. & Ypenburg, I. (2011). Boom Uitgevers.

CONTACTGEGEVEN

Voor meer info in verband met het project of de opleiding, neem vrijblijvend contact op via onderstaand e-mailadres:

projecthoogbegaafdheid@gmail.com

Expertise delen

Brede hulpverlening

<https://hoogbegaafdheid.vlaanderen>

Praktijkgerichte tools

+

Getuigenissen

Opleidingsmogelijkheden

PREVENTIE VROEGINTERVENTIE

Doelstelling 2 Ondersteuning bij hoogbegaafdheid

- Preventie (stimuleren potentieel)
- Vroeginterventie (GGZ)
- Eerstelijnsinterventies, adviezen
- **TOOLS (BV. PSYCHO-EDUCATIE)**

- Mythbusters
- Folders

- Aandachtspunten intake
- Herkenningstool

- Raakvlak tussen HB en ASS/ADHD/...

- Hoogbegaafd, wat nu?!
- Een denktalent? Psycho-educatie
- Hoogbegaafdheid in de klas

Wanneer aan
HB denken? -
Bewustwording

Signalering

Onderzoek

Ondersteuning -
Advies

+ Stapstenen

HERKENNINGSTOOL

HERKENNINGSTOOL HOOGBEGAAFDHEID

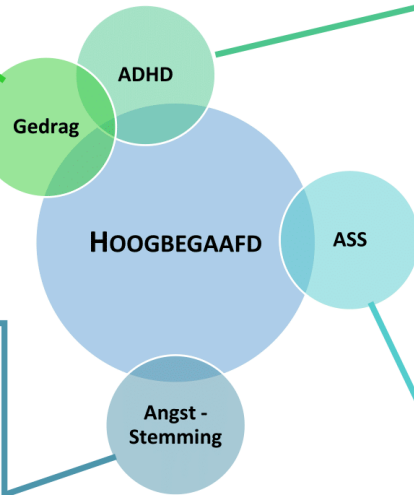
MOGELIJKE STERKE KANTEN	MOGELIJKE VALKUILEN
ALGEMEEN - Taalvaardig/complex taalgebruik, verbaal sterker dan leeftijdsgenoten - Oog voor detail, opmerkzaam, alert - Goed gevoel voor humor, spelen met taal - Zelfstandig, nood aan autonomie, zelfredzaam - Breed interesseveld/interesse in de wereld, actualiteit... - Zoekt naar uitdagingen, nieuwe kennis	ALGEMEEN - Discussiëren, het laatste woord willen hebben, onderhandelen - Gezag en regels in twijfel trekken - Moeilijk aanvaarden van autoriteit, moeilijk te straffen - Praten zonder rekening te houden met de voorkennis van anderen - Weinig moeite doen voor/investeren in een relatieopbouw met anderen
DENKEN - COGNITIEF - Sterk logisch redeneren - Analytisch denken - Goed probleemoplossend vermogen - Grote denksprongen - Creatief of divergent denken - Sterk geheugen (bv. ver terug in de tijd, veel details) - Grote feitenkennis, informatie opnemen zoals een spons - Snel van begrip, groot inzichtelijk vermogen - Leergierig, nood aan uitdaging - Nood aan inzicht, willen begrijpen - Ontwikkelingsvoorsprong bij kleuters	DENKEN - COGNITIEF - Ontwikkelen eigen (foute) strategieën (bv. bij rekenen) - Interpreteren instructies anders (mondeling/schriftelijk) - Atypische redeneerpatronen (die vaak ook correct zijn) - Te ver doordenken, het te moeilijk maken - Zeer veel vragen stellen, doordrammen - Demotivatief bij gebrek aan uitdaging, impact op aandacht en werkhouding - Ontbreken van automatisatie (bv. maaltafels, spellingsregels) - Demotivatief voor schools aanbod - Grote discrepantie tussen schoolse en niet-schoolse prestaties - Mogelijke discrepantie tussen cognitieve en motorische ontwikkeling leidt tot frustraties - Een doel willen behalen met een minimale inspanning (en frustratie indien dit niet lukt)
SOCIAAL-EMOTIONEEL - Gevoelig, goed begrip van non-verbale communicatie, empathisch - Gedachten en gevoelens genuanceerd kunnen uitdrukken - Inzicht in sociale relaties - Goed contact met ontwikkelingsgelijken, hechte vriendschappen	SOCIAAL-EMOTIONEEL - Overspoeld raken door eigen gevoelens, gedachten... - Overnemen van gevoelens van anderen - Gevoelig voor prikkels (bv. lawaai, drukte) - Frustraties bij onrechtvaardigheden, impact op welbevinden en/of gedrag - Sociaal-wenselijk gedrag

HERKENNINGSTOOL HOOGBEGAAFDHEID

MOGELIJKE STERKE KANTEN	MOGELIJKE VALKUILEN
SOCIAAL-EMOTIONEEL (vervolg) - Rechtvaardigheidsgevoel positief inzetten (bv. zich inzetten voor de natuur, vervuiling tegengaan, het opnemen voor anderen...) - Willen voldoen aan de verwachtingen - Sterk kunnen inspelen op behoeften van anderen - Intens ervaren - Leiderschapskwaliteiten, onderhandelingsvaardigheden - Veel zelfinzicht en inzicht in anderen	SOCIAAL-EMOTIONEEL (vervolg) - Aanpassingsgedrag - Mismatch met leeftijdsgenoten, geen aansluiting vinden - Gevoel van anders zijn, negatieve gedachten, laag/vertekend zelfbeeld - Groepswerken: te sturend, zichzelf als norm nemen, moeilijk rekening houden met andere (minder sterke) kinderen - Ander gedragsbeeld in verschillende contexten (bv. thuis, school) - Brute communicatie, weinig empathisch overkomen
WERKHOUING - Willen het heel goed doen, streven naar perfectie - Hoge verwachtingen voor zichzelf - Prestatiegericht - Zelfstandig werken - Met meerdere dingen tegelijk kunnen bezig zijn (multitasking) - Competitief - Bij voldoende uitgedaagd of geprikkeld: - Sterke motivatie - Goede aandacht en concentratie - Grote inzet en gedrevenheid ... - Zichzelf doelen stellen en deze nauwgezet volgen	WERKHOUING - Moeilijk omgaan met foutjes enkel tevreden zijn met een perfect eindresultaat - Zichzelf verliezen in het nastreven van perfectie (bv. overpresteren) - Een uitdaging uit de weg gaan, niet durven proberen, vermijdingsgedrag, frustraties - Traag werktempo - Door gebrek aan uitdaging geen goede werkstrategieën aanleren - Moeite met planmatig werken, structureren - Moeilijk tegen verlies kunnen - Moeite met negatieve feedback/opmerkingen - Ogen verstrooid, afgeleid - Pruisen, storend gedrag, afgeleid ... bij verveling, te weinig uitdaging - Presteren onder hun niveau - Weigergedrag bij dingen die ze niet nuttig/zinnig vinden - Onaandachtig bij lezen/horen instructies, nonchalant

RAAKVLAKKEN TUSSEN HOOGBEGAAFDHEID EN PSYCHOLOGISCHE PROBLEMATIEKEN ZOALS AUTISMESPECTRUMSTOORNIS (ASS), AANDACHTSDEFICIËNTIE-/HYPERACTIVITEITSSTOORNIS (ADHD), MOEILIKHEDEN OP VLAK VAN ANGST EN STEMMING, EN GEDRAGSPROBLEMEN.

- Regels uitdagen, regels aftasten
- Dwars, opstandig gedrag
- Conflicten met leerkrachten, ouders...
- Discussiëren, onderhandelen
- Manipuleren
- Weerstand ten aanzien van school
- Moeilijkheden met autoriteit
- Driftbuien, woede, agressie ('ontploffen'); emmer die snel overloopt
- Belonen/straffen heeft weinig impact
- Tics

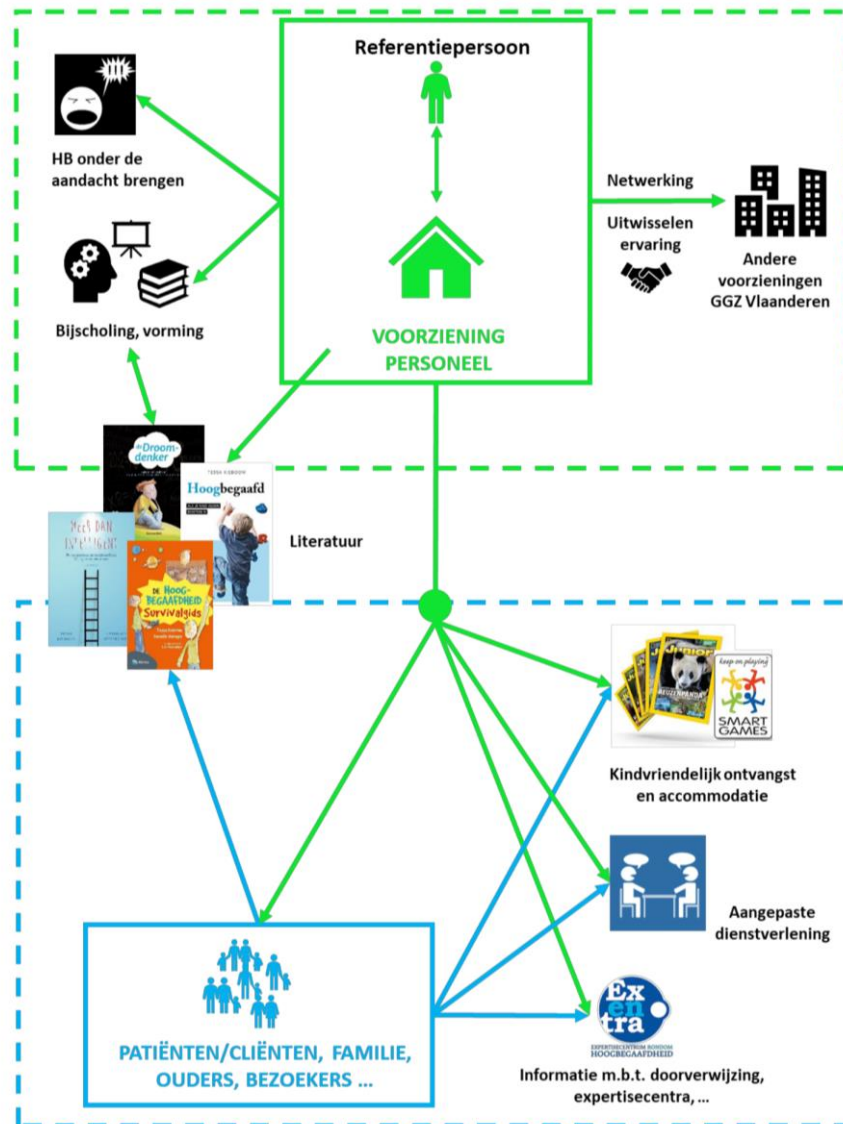

- Snel verveeld of afgeleid; dagdromen
- Met meerdere dingen tegelijk bezig
- Te snel werken, nonchalant werken
- Verminderde werkstrategieën, niet planmatig werken
- Vermijden van taken die een inspanning vragen
- Impulsief; zichzelf opdringen (bv. in groep)
- Associatief praten, denksprongen
- Storend, regelovertrekend gedrag
- Secundair: sociale moeilijkheden

- Te ver doordenken, zich zorgen maken, piekeren
- Moeilijk inslapen, nachtmerries
- Negatief denken, 'doemdenker', overal risico's zien; Negatief toekomstperspectief
- Angst voor nieuwe situaties
- Onzeker, laag zelfbeeld
- Uitgeblust, demotivatie
- Zich anders/raar voelen, negatief zelfbeeld
- Dwanggedachten, dwanghandelingen; moeilijk controle loslaten
- Psychosomatische klachten

- Moeilijk aansluiting vinden bij leeftijdsgenoten; geen interesse in leeftijdsgenoten
- Geen rekening houden met voorkennis van de ander; ik-gestuurde communicatie
- Taalgebruik dat niet bij de leeftijd lijkt te passen
- Zich verdiepen in een specifiek onderwerp
- Nood aan voorspelbaarheid/structuur
- Onzekerheid/angsten bij nieuwe, onbekende situaties
- Prikkelgevoelig

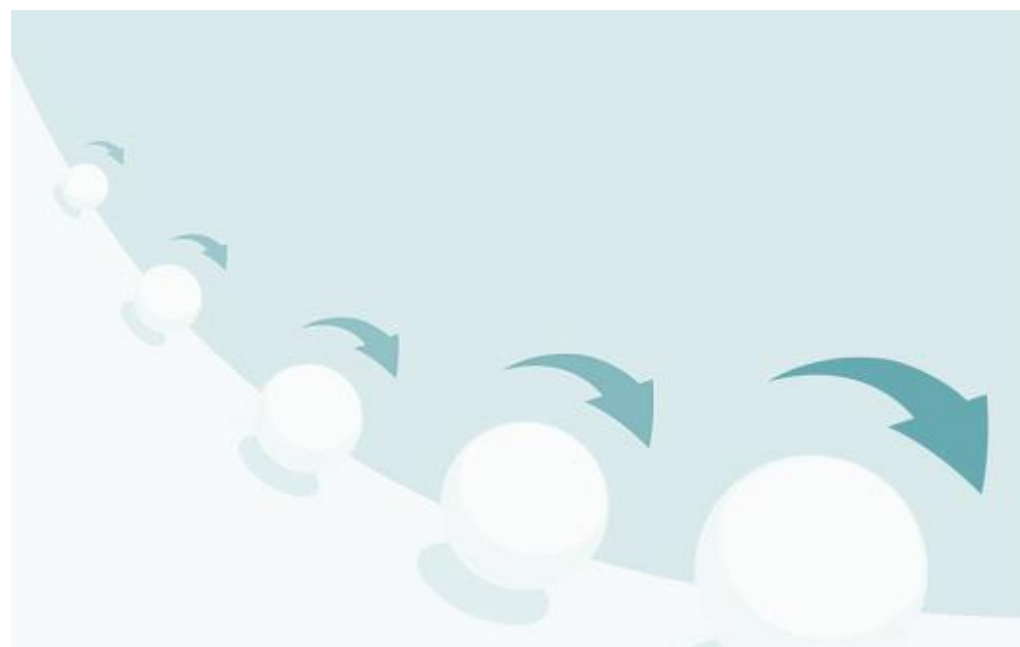
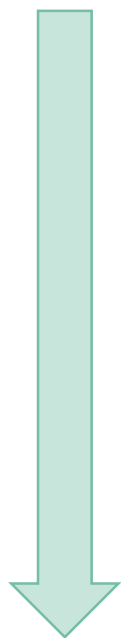
STAPSTENEN VOOR EEN ORGANISATIE

Sensibilisering en bewustwording op grote schaal

Geïntegreerd in opleidingen

Opportunities

CONTACT

Chloë Bontinck & Laura Schiltz

<https://hoogbegaafdheid.vlaanderen/>

projecthoogbegaafdheid@gmail.com

- Hoogbegaafdheidswijzer
- Folders hulpverlener/ouder
- Tools